

नागरिकता लिन जानुपर्ने कार्यालयहरू र तिनीहरूका कार्यहरू

नागरिकता सम्बन्धी कामको लागि वडा कार्यालय, स्थानीय पञ्जिकाधिकारीको कार्यालय, र प्रमुख जिल्ला अधिकारी (CDO) को कार्यालय गरी मुख्य तीन निकायहरूमा जानुपर्ने हुन्छ। वडा कार्यालय ले अनुसूचि फाराम प्रमाणित गर्ने, सिफारिस दिने, वसाईसराई प्रमाणपत्र जारी गर्ने, र विवरण फरक भएमा सिफारिस दिने जस्ता महत्त्वपूर्ण प्रारम्भिक कार्यहरू गर्दछ। स्थानीय पञ्जिकाधिकारीको कार्यालय ले वसाईसराई प्रमाणपत्र, सम्बन्ध विच्छेद प्रमाणपत्र, र जन्म स्थान प्रमाणित सिफारिस जस्ता कागजातहरूमा काम गर्दछ। स्थानीय पञ्जिकाधिकारी भन्नाले नगरपालिकाहरूका हकमा वडा सचिव वा पञ्जिकाधिकारीको सहमतिमा तोकिएको कर्मचारी र वडा कार्यालयको हकमा वडा सचिव वा रजिस्ट्रारले तोकिएको कर्मचारीलाई बुझिन्छ। यी सबै सिफारिस र कागजातहरूको आधारमा, अन्ततः प्रमुख जिल्ला अधिकारी (CDO) ले नागरिकता प्रमाणपत्रको अन्तिम निर्णय गर्ने र प्रमाणपत्र जारी गर्ने अधिकार राख्दछन्।

नागरिकता भनेको के हो?

राज्यसँग नागरिकको कानूनी सम्बन्ध स्थापित गरी अधिकारको रक्षा गर्ने दस्तावेज नागरिकता हो। यो राज्य र नागरिकबीचको सम्बन्ध सेतुको रूपमा रहेको हुन्छ। नागरिकता राजनीतिक समुदायको सदस्यता हो। नागरिक वैयक्तिक पहिचान हो भने नागरिकता राज्य र व्यक्तिको सम्बन्ध सूचकको अवस्था हो।

नेपालमा हाल कुन कुन प्रकारको नागरिकता वितरण गरिन्छ?

नेपालको संविधान र नेपाल नागरिकता ऐन, २०६३ बमोजिम नेपालमा हाल देहाय बमोजिमका नेपाली नागरिकताको प्रमाण-पत्रहरू वितरण गर्ने व्यवस्था रहेको छः

- वंशजको आधारमा नेपाली नागरिकता
- अंगीकृत नेपाली नागरिकता (वैवाहिक अंगीकृत नेपाली नागरिकता सहित)
- गैर आवासीय नेपाली नागरिकता
- सम्मानार्थ नेपाली नागरिकता

अंगीकृत नेपाली नागरिकता कस्तो व्यक्तिले प्राप्त गर्न सक्छन् ?

नेपाल नागरिकता ऐन, २०६३ को दफा ५ मा व्यवस्था भएबमोजिम देहायबमोजिमका व्यक्तिहरूले अंगीकृत नेपाली नागरिकताको प्रमाण-पत्र प्राप्त गर्न सक्छन्:

- नेपाली नागरिकसँग वैवाहिक सम्बन्ध भएकी विदेशी महिला
- विदेशी नागरिकसँग विवाह गरेकी नेपाली नागरिक महिलाबाट जन्मिएको छोरा/छोरी (निजको नेपालमा जन्म भई नेपालमा स्थायी बसोबास गरेको र बाबुको नागरिकताको आधारमा निजले विदेशी मुलुकको नागरिकता लिएको रहेनछ भने)

- विज्ञान, दर्शनशास्त्र, कला, साहित्य, विश्वशान्ति, मानव कल्याण वा नेपालको औद्योगिक, आर्थिक वा सामाजिक उन्नतिमा विशेष योगदान पुऱ्याएको वा पुऱ्याउन सक्ने भनी मनासिब आधारमा नेपाल सरकारले उचित ठहऱ्याएको व्यक्ति
- अंगीकृत नेपाली नागरिकता प्राप्त गरेको व्यक्तिको सन्तानमध्ये निजले सो नागरिकता प्राप्त गर्नुभन्दा पहिले जन्मेका सन्तान

के मैले जन्मको आधारमा नागरिकता पाउन सक्छु ?

नेपालको संविधान जारी हुनुपूर्व जन्मको आधारमा नेपाली नागरिकता वितरण हुन्थ्यो। वर्तमान संविधानमा जन्मको आधारमा नेपाली नागरिकता प्राप्त गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था छैन।

अंगीकृत नेपाली नागरिकता र वैवाहिक अंगीकृत नेपाली नागरिकतामा के फरक छ ?

वैवाहिक अंगीकृत नागरिकता छुट्टै प्रकारको नागरिकता नभई अंगीकृत नेपाली नागरिकताको स्वरूप हो। सामान्यतया आफ्ना देशको कानूनको पालना र समर्थन गर्ने बाचा गरी वफादारीको शपथ लिने गैर नागरिकलाई अंगीकृत नेपाली नागरिकताको प्रमाण-पत्र प्रदान गरिन्छ। मुलुकअनुसार गैर नागरिकलाई अंगीकरण गर्ने कानूनहरू फरक हुन्छन्। नेपाली नागरिकसँग वैवाहिक सम्बन्ध कायम गरेकी विदेशी महिलालाई संघीय कानूनबमोजिम वैवाहिक अंगीकृत नेपाली नागरिकता प्रदान गरिन्छ।

दलित जातिका नागरिकहरूको थर संशोधन गर्ने गरिन्छ ?

समाजमा अझै विद्यमान रहेको जातिगत संकीर्णताले गर्दा जातीय आधारमा आफूलाई हीनताबोध हुने एवं संकीर्णता जनाउने थर भएको व्यक्तिले बाबुको भन्दा फरक थर राखी नागरिकता प्रमाणपत्र माग गरेमा छानबीन गरी व्यवहार मनासिब देखिएमा नागरिकताको प्रमाणपत्रमा नयाँ थर राखी वा थर सच्याई नागरिकताको प्रमाणपत्र दिने व्यवस्था छ। जसको लागि थर संशोधन गर्ने व्यक्तिले स्थानीय तहको सिफारिस साथै नेपाली नागरिकताको प्रमाण-पत्र प्रदान गर्ने सधिकार निकायमा संशोधन सहितको प्रतिलिपी नागरिकताको लागि निवेदन दिनुपर्दछ।

नागरिकता प्राप्त गर्न व्यक्तिले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू के के हुन् ?

नागरिकता प्रमाणपत्र वितरण कार्यविधि निर्देशिका, २०६३ को दफा ६२ बमोजिम नागरिकता प्राप्त गर्न व्यक्तिले पालना गर्नुपर्ने शर्तहरू देहायबमोजिम छन्:

१. तोकिएको ढाँचामा पूरा फारम भरी निवेदन दिनुपर्नेछ। २. निवेदनसाथ तोकिएबमोजिमका प्रमाणहरू पेश गर्नुपर्नेछ। ३. निवेदन नेपाली नागरिकले मात्र दिन सक्नेछन्। ४. निवेदकको नाम, थर, जात, बाबुको नाम, ठेगाना, राष्ट्रियताको विवरण गलत लेख्नुहुँदैन। ठीक साँचो हुनुपर्नेछ।

के आमा बाबुको ठेगान नभएको व्यक्तिले नेपाली नागरिकता प्राप्त गर्न सक्छन् ?

नेपालको संविधानको धारा ११(४) मा नेपालभिन्न फेला परेको पितृत्व वा मातृत्वको ठेगान नभएको प्रत्येक नाबालक निजको बाबु वा आमा फेला नपरेसम्म वंशजको आधारमा नेपालको नागरिक ठहर्नेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ भने ऐ. ऐ. को धारा ११(५) मा नेपालको नागरिक आमाबाट नेपालमा जन्म भई नेपालमै बसोबास गरेको र बाबुको पहिचान हुन नसकेको व्यक्तिलाई वंशजको आधारमा नेपालको नागरिकता प्रदान गरिनेछ । तर बाबु विदेशी नागरिक भएको ठहरेमा त्यस्तो व्यक्तिको नागरिकता संघीय कानूनबमोजिम अंगीकृत नागरिकतामा परिणत हुनेछ भन्ने व्यवस्था छ ।